

Lesontwerp 3. Economische verklaringen in krantenartikelen

Ontwikkelaar	Jan de Kort
School	Montessori Lyceum Herman Jordan, Zeist
Vak	economie
Groep	4 havo
Genre	verklaren

Doel

Het blijkt geen zin te hebben om leerlingen economische theorieën bij te brengen, als zij geen gevoel hebben voor hun praktische betekenis. *“Ik had een negen voor economie op mijn eindexamen, maar ik kan de economische pagina van de krant niet lezen. Ik begrijp er niets van.”* (in Kneppers, 2007). In deze lessenserie staat het leren lezen en begrijpen en schrijven van economische krantenberichten centraal. Leerlingen schrijven, met een economisch krantenbericht als bron, een eigen verklarende tekst in de vorm van een artikel voor een krant. Op deze manier leren leerlingen economische concepten herkennen en toepassen in contexten waarvan in een krantenartikel verslag wordt gedaan, conform de eindtermen van domein A (Economie HAVO, Syllabus centraal examen 2012, p. 19).

Het probleem is dat 4-havo leerlingen (maar ook 5-vwo leerlingen) bij het schrijven van een verklarende tekst: (1) de verklarende vraag onvoldoende eenduidig kunnen formuleren, (2) de samenhang tussen oorzaak en gevolg onvoldoende kunnen beschrijven, (3) waardoor hun tekst vaak niet meer is dan een samenvatting van de bron, en zo zijn zij (4) niet in staat zijn een economisch krantenbericht te duiden met hun economische kennis, dat wil zeggen geen transfer van context naar concept kunnen maken.

Om dit probleem op te lossen worden de volgende ontwerpprincipes in gezet:

- ♦ strategie-instructie, m.n. modelleren: de leraar denkt hardop over de opbouw van een journalistieke tekst;
- ♦ strategie-instructie: uitleg verklaren van economische verschijnselen;
- ♦ pre-writing: herkennen en gebruiken kernzinnen en signaalwoorden voor een verklarende tekst;
- ♦ interactie, m.n. peer feedback: leerlingen beoordelen elkaars teksten met een rubric en herschrijven hun tekst;
- ♦ authentieke taak: de leerlingen schrijven een krantenartikel wat wordt gepubliceerd en met elkaar gedeeld via een digitale nieuwstool, zo schrijven de leerlingen voor echt publiek.

Deze uitgangspunten worden uitgewerkt in 4 lessen waarin leerlingen een journalistiek artikel herschrijven voor leeftijdsgenoten (met enige economische kennis). Wat betreft schrijfvaardigheid maakt de leerling kennis met de structuur van een krantenartikel, met structurelementen een verklarende tekst leert schrijven, en daarmee een eigen krantenpagina samenstelt en publiceert. Vakinhoudelijk leert hij met de (eerder eigengemaakte) begrippen variabele kosten, constante kosten, gemiddelde en marginale kosten verklaren waarom sommige producenten hun goederen of diensten onder de kostprijs kunnen aanbieden. Wanneer er voldoende leestijd beschikbaar is, is er materiaal opgenomen omtrent de ‘varkenscyclus’.

Beschrijving

Les 1

De eerste les bestaat uit een klassikale uitleg over de journalistieke tekststructuur (kop, intro en lead). Vervolgens zoeken leerlingen uit landelijke en regionale kranten ("Krant in de klas") drie economische berichten en analyseren en vergelijken onderling kop, intro en lead op taalgebruik (zakelijk, spannend, moeilijke woorden).

Les 2

In de tweede les wordt, als opstap naar het formuleren van een verklarende vraag, uitgelegd en gedemonstreerd dat de inleiding van een journalistiek artikel doorgaans op een zelfde manier is opgebouwd aan de hand van de vragen 'wie, wat, waar, wanneer en waarom' (5 w's). Leerlingen gaan vervolgens met een van de artikelen uit de vorige les het principe van de vijf w's in eigen zinnen toepassen: ze herschrijven in de inleiding. Hiervoor maken ze gebruik van een schema. Ze beoordelen elkaars schrijfproduct aan de hand van een rubric, waarna ze hun eigen teksten herschrijven.

Les 3

Economische verklaringen zijn vaak ingewikkeld. Meestal is niet een oorzaak aan te wijzen maar moet je zoeken naar meerdere oorzaken om te begrijpen waarom bijv. prijzen stijgen of dalen, waarom mensen hun baan verliezen of waarom warenhuizen als V&D in de problemen komen. In de derde les wordt uitgelegd en gedemonstreerd hoe een tekst met een verklarende structuur is opgebouwd (verschillende oorzaken leiden tot één gevolg of één oorzaak leidt tot meerdere gevolgen) en welke verbindingswoorden daarbij een rol spelen (bijv. doordat, daardoor, waardoor). Leerlingen gaan vervolgens in duo's met gegeven bronnen zelf proberen verklarende zinnen te maken en geven elkaar feedback.

Les 4

In de vierde les worden de drie elementen van een verklarende journalistieke tekst (inleiding met vijf w's, middenstuk met verklarende zin en samenvattend slot) geoefend. De leerlingen krijgen een bron en schrijven zelf met een gegeven concept (kostensoorten) een korte verklarende tekst. Ze geven elkaar feedback op de teksten en reviseren de tekst vervolgens. De teksten worden gepubliceerd in een digitale nieuwstool (<http://www.nieuwstool.nl>).

Ervaringen docent

Leerlingen moeten zowel vakkennis begrijpen en toepassen, als in staat zijn hun schrijfvaardigheid daarvoor adequaat in te zetten, terwijl die vaardigheid op zichzelf nog moet worden ontwikkeld of in een beginstadium van ontwikkeling is. Terugkijkend op de lessen in havo 4 blijkt dit maar al te waar. De eerste drie lessen, waarin telkens aspecten van schrijfvaardigheid aan de orde kwamen, werkten goed. De vierde les waarin een geïntegreerde leertaak werd aangeboden waarbij de leerlingen tegelijk contexten bestuderen, hun conceptuele kennis inzetten en zelf het geleerde dienen toe te passen is een brug te ver gebleken. Ze zijn niet veel verder gekomen dan een eerste probeersel van een tekst, laat staan dat ze aan peer-feedback en revisie zijn toegekomen. Daarvoor is meer tijd nodig die niet zomaar beschikbaar is, tenzij de lessenserie een integraal onderdeel van de lesmethode gaat uitmaken. Leerlingen ervaren de lessen soms als extra belasting. In lessen Nederlands, zo bleek mij bij navraag, zijn leerlingen meerdere lessen bezig met het schrijven en herschrijven van een enkele

vakinhoudelijk bevredigende zin. Nu moest er een hele tekst geschreven worden. Samenwerking met lessen Nederlands in zo'n groot project is dan ook de geëigende oplossing.

Uitkomsten onderzoek

In het onderzoek werden de uitkomsten vergeleken van een experimentele klas (25 leerlingen) die de hiervoor beschreven lessenserie volgden, met een controleklas (26 leerlingen). De leerlingen in de controleklas werkten aan dezelfde opdracht, maar kregen geen schrijfinstructie. Bij beide groepen zijn voor- en nametingen afgenomen. Het genre dat centraal stond was verklaren. Verschillende leerlingen waren meerdere lessen afwezig tijdens de interventie en een aantal leerlingen tijdens de cruciale les 3. Deze leerlingen zijn buiten de analyses gelaten.

Kennis over schrijven, schrijfstijl en zelfvertrouwen

Omdat er tijdens de nameting in beide groepen meer dan 10 leerlingen afwezig waren, zijn de analyses alleen gedaan over de leerlingen die de vragenlijsten zowel vooraf- als achteraf ingevuld hebben (experimentele conditie 14, controle conditie 9 leerlingen).

Ten aanzien van kennis over schrijven vonden we geen verschillen tussen de twee condities: leerlingen in de experimentele en controle conditie gaven evenveel adviezen, zowel genrespecifieke adviezen, product- en procesadviezen.

Ten aanzien van schrijfstijl is er geen verschil gevonden voor plannen. Voor reviseren blijkt dat leerlingen in de controleconditie bij de voormeting hoger scoren. Reviseren is daarom als covariaat opgenomen bij analyses van de nameting. Op de nameting vervalt dit effect en zijn er geen verschillen tussen de groepen.

Voor zelfvertrouwen ten aanzien van schrijven scoorde de controlegroep op de voormeting hoger. Voor de nameting zijn er geen verschillen tussen de condities gevonden (zelfvertrouwen is als covariaat opgenomen in deze analyse). Voor zelfvertrouwen ten aanzien van schrijven in het genre verklaren zijn er geen significante verschillen gevonden.

Kwaliteit van de teksten

Voor de kwaliteit van de teksten is er geen verschil tussen de condities gevonden, niet voor de totaalscore en niet voor de afzonderlijke criteria genrespecifiek, schrijven algemeen en vakspecifiek.

Schrijfproces

De analyses van het schrijfproces laten geen verschillen zien tussen de condities op de nameting.

Conclusie en discussie

Deze lessenserie leidde helaas niet tot de verwachte uitkomsten. De lessenserie was vrij complex, waarbij leerlingen naast het schrijven van een economische verklaring ook aan de slag gingen met krantenartikelen. Wellicht was dit te veel van het goede, wat overeenkomt met de ervaring van de docent. Een andere mogelijke verklaring is dat leerlingen de vragenlijsten niet serieus ingevuld hebben. Daarnaast zijn er veel leerlingen uitgevallen en het aantal leerlingen dat de eindmeting gemaakt heeft is klein. De docent heeft veel ideeën om de lessenserie aan te passen en komend jaar nog eens te kijken of er verbeteringen optreden.